

Laudáció Németh T. Enikő akadémiai levelező tagsági székfoglaló előadása alkalmából

Németh T. Enikő munkásságának jelentősége, hogy a magyar nyelv empirikus vizsgálatát szisztematikusan és elméleti igényességgel kiterjesztette a pragmatikára; kezdeményezte a hazai pragmatikai kutatások intézményrendszerének létrehozását; publikációk, konferenciák és személyes kapcsolatok kialakítása révén hatékonyan integrálta a magyar nyelv pragmatikájával foglalkozó kutatásokat a nemzetközi diskurzusba; és kiváló tanítványok sorát indította el a tudományos pályán. Németh T. Enikőt nem csupán a magyar nyelvhasználat pragmatikai vizsgálatában elért tudományos eredményei, tudományszervező és iskolateremtő tevékenysége teszik alkalmassá az akadémiai levelező tagságra, hanem mindenekelőtt a nyelv és a nyelvtudomány működésének mély megértéséről tanúskodó, reflektált gondolkodása.

Noha a pragmatikán belül Németh T. Enikő kutatási témái számos különböző részterületet érintenek, legjelentősebb eredményeit a magyar igék implicit argumentumainak vizsgálatával érte el. Több igitípus szisztematikus elemzését hajtotta végre. Rámutatott arra, hogy minden igitípus esetében az implicit igei argumentumok leírásának szükséges feltétele különböző adatforrások integrációja és különböző módszerek komplex alkalmazása. Kutatásainak szembeütő sajátossága, hogy magyar nyelvi empirikus adatokból kiindulva felvetik a grammatika-pragmatika-viszony nyelvelméleti kérdéseit is, azokra részletesen kidolgozott, eredeti válaszokat adnak, és eljutnak egy a pragmatikai kutatás hatékonyságát javító metatudományos gondolkodásmód alkalmazásához. Az utóbbi másfél évtizedben végzett kutatómunkája szorosan kapcsolódik a nyelvészeti adatokról és evidenciáról a nemzetközi szinten mind a mai napig élénk érdeklődés mellett zajló nyelv- és tudományelméleti alapkérdéseket feszegető vitához.

Németh T. Enikő az első pragmatikai tárgyú, magyar nyelvű – *A szóbeli diskurzusok megnyilatkozás-példányokra tagolása* címmel az Akadémiai Kiadónál 1996-ban megjelent – könyv, valamint szintén az első, magyar nyelvi empirikus anyagot vizsgáló, nemzetközi kiadónál megjelent, pragmatikával foglalkozó monográfia szerzője. Ez utóbbi *Implicit Subject and Direct Object Arguments in Hungarian Language Use: Grammar and Pragmatics Interacting* címmel jelent meg a sheffieldi Equinox Kiadónál 2019-ben. Pontos tükre Németh T. Enikő azon törekvésének, hogy kutatómunkájával magyar nyelvi jelenségek empirikus vizsgálata révén járjon hozzá esszenciális nyelv- és tudományelméleti alapkérdések megoldásához ötletgazdag javaslatokkal, ezáltal beillesztve a magyar nyelv kutatását általános tudományfejlődési folyamatokba.

Hazai publikációi mellett tanulmányait szakterülete legnagyobb presztízsű nemzetközi folyóirataiban (*Journal of Pragmatics, Intercultural Pragmatics*) és kiadónál (Elsevier, de Gruyter, Springer, Palgrave Macmillan, Benjamins) teszi közzé. Akadémiai doktori értekezését 2017-ben védte meg. Az azóta eltelt időben

új eredményekkel gazdagította szakterületét, melyek közül kiemelkedik az adatok elmosódott határainak a felismerése és ennek következtében a pragmatikai adatfogalom tudományelméleti megfontolásokat tükröző újragondolásának szükségessége.

Németh T. Enikő létrehozta a hazai kutatásokat összefogó Pragmatika Centrumot, megalapította a Magyar Nyelvtudományi Társaság Pragmatika Tagozatát, a hazai pragmatika fórumaként szerkesztőtársaival együtt a *Jelentés és Nyelvhasználat* c., duplán vakon lektorált, nyílt hozzáférésű folyóiratot, valamint szervezőtársaival elindította az *Újdonságok a szemantikai és pragmatikai kutatásokban* c. országos konferenciasorozatot. Számtalan hazai és nemzetközi konferenciát szervezett. Mintegy két évtizede tagja az International Pragmatics Association kongresszusai szervezőbizottságának és tudományos tanácsadó testületének; a 2000-es kongresszus anyagát közreadó kötetek szerkesztője volt. Megjelenésük idején az adott témában alapműnek tekinthető tanulmányköteteket szerkesztett mind hazai szerzők részvételével, mind a nemzetközi élvonalba tartozó szakemberek közreműködésével. Az utóbbiakra példa a Bibok Károllyal szerkesztett *Pragmatics and the Flexibility of Word Meaning* (Elsevier, 2001), valamint a *The Role of Data at the Semantics-Pragmatics Interface* (Mouton de Gruyter, 2010) c. kötet. Az MTA, a Debreceni Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoportja Szegedi Munkacsoportjának volt több cikluson át a vezetője. A Szegedi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájának, valamint Általános Nyelvészeti Tanszékének a vezetője. Egyéb szakmai közéleti megbízatásai mellett jelenleg az MTA Nyelvtudományi Bizottságának alelnöke.

Nemzetközi elismertségét jelzi, hogy 2021-ben az Academia Europaea tagjává választotta. Alapító társzerkesztője az Equinox kiadónál *Pragmatic Interfaces* címmel megjelenő könyvsorozatnak és szerkesztőbizottsági tagja az *Intercultural Pragmatics* c. folyóiratnak. Nemzetközi kapcsolatrendszere rendkívül gazdag. Együttműködéseket alakított ki világszerte a nemzetközi élvonal számos tagjával közös publikációs projekteknél, nemzetközi konferenciák, panelek és tematikus szekciók szervezésében. Hazai szakmai elismerései közül kiemelendő az Akadémiai Díj, melyet 2020-ban vehetett át.

Németh T. Enikő a szó legnemesebb értelmében iskolateremtő személyiség. 11 PhD értekezés témavezetője volt, 7 további témavezetése van folyamatban. Egykori doktorhallgatói a tudományos pályán maradtak, saját környezetükben közvetítve Németh T. Enikő tudományos habitusának hatását.

Ugyanakkor a levelező taggá választással a Magyar Tudományos Akadémia nem csupán Németh T. Enikő múltbeli teljesítményét ismeri el, hanem a jövőbe is tekintve biztatást, bizalmat és reménységet is kifejez. A választás eredménye biztatás arra, hogy töretlenül folytassa eredeti és előremutató, a szakterületét megtermékenyítő kutató-, oktató- és szervezőmunkáját. Bizalom abban, hogy az Akadémia, valamint annak szűkebb és szélesebb szakmai környezete javát szolgálva halad tovább a maga választotta úton. És remény

abban, hogy azok a körülmények, amelyek közepette dolgoznia kell, nem hátráltatni, hanem segíteni fogják jövőbeni munkásságát. Mi tehát az kutatás, amelyre bízgatjuk, amelynek megvalósításában bízunk, és amelynek töretlenségében reménykedünk?

2022 decemberétől indította el az MTA a Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program *Álhírek, áltudományos nézetek nyelvészeti alapú azonosítása* c. alprogramját Németh T. Enikő vezetésével. A projekt egyedülálló mind koncepcióját, mind tervezett végeredményét tekintve. Egyrészt különleges sajátossága, hogy egyetlen koherens kutatáson belül viszi végig a tudományos megismerési folyamat egészét a tudományelméleti megalapozástól a nyelvtudományi alapkutatáson, valamint annak alkalmazásaként az informatikai fejlesztésen át a közvetlen társadalmi haszonnal járó innovációig. Másrészt ez a folyamat a nyelvészeti pragmatika eszközeivel járul hozzá a globalizálódó társadalom egyik legtöbb kárt okozó problémájának – az álhírek és az áltudomány térnyerésének – a megértéséhez. Bármilyen kifinomult is a kutatás tudomány- és nyelvelméleti megalapozása, a végeredmény a szó legszorosabb értelmében kézzelfogható lesz: egy áhírfelismerő böngészőbővítmény és mobiltelefonos alkalmazás.

A Magyar Tudományos Akadémia Németh T. Enikőt kiemelkedő tudományos munkásságának elismeréseként örömmel fogadja levelező tagjai sorába.

2023.01.16.

Kertész András